

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ «ԳԱՅԱՆԵ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ (ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԵԼ Է 2005 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 19-ԻՆ) 40-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ 2022 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 26-Ի ՍԴՈՒ-1675 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Գայանե Մանուկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի (ուժը կորցրել է 2005 թվականի ապրիլի 19-ին) 40-րդ հոդվածի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ի ՍԴՈՒ-1675 որոշմամբ (հրապարակվել է 2022 թվականի դեկտեմբերի 29-ին) որոշել է.

«1. Հայաստանի Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի (ուժը կորցրել է 2005 թվականի ապրիլի 19-ին) 40-րդ հոդվածը համապատասխանում է Սահմանադրությանն այն մեկնաբանությամբ, որ ամուսնու կարգավիճակը վարչական դատավարությունում հայցվորի համար ինքնին «շահագրգիռ անձի» անփոփոխ կարգավիճակ չի երաշխավորում, եթե գործի փաստական հանգամանքները կամ կիրառելի իրավունքը բացառում է այն (...):»:

Համաձայն չլինելով Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ի ՍԴՈՒ-1675 որոշմանը՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Ե. Խունդկարյանս շարադրում են իմ հատուկ կարծիքը՝ որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ:

1

Նախքան հատուկ կարծիքի պատճառաբանություններին անդրադառնալը՝ հարկ եմ համարում նշել, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորը պարտավոր է մասնակցել քվեարկությանը և քվեարկել կողմ կամ դեմ Սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման կամ եզրակացության ընդունմանը: Նույն հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-4-րդ և 7-րդ կետերով նախատեսված հարցերով որոշում կամ եզրակացություն ընդունելու օրվան հաջորդող տասնօրյա ժամկետում Սահմանադրական դատարանի դատավորը կարող է ներկայացնել հատուկ կարծիք որոշման կամ եզրակացության ինչպես եզրափակիչ, այնպես էլ պատճառաբանական մասի վերաբերյալ, որն անհապաղ հրապարակվում է Սահմանադրական դատարանի պաշտոնական կայքէջում, ինչպես նաև հրապարակվում է նորմատիվ իրավական ակտերի պաշտոնական հրապարակման օրենքով սահմանված կարգով և Սահմանադրական դատարանի տեղեկագրում:

Վերոգրյալ հոդվածի բովանդակությունից հետևում է, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից որոշումներ և եզրակացություններն ընդունելիս քվեարկությանը մասնակցելը և Սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման կամ եզրակացության ընդունմանը կողմ կամ դեմ քվեարկելը Սահմանադրական դատարանի դատավորի պարտականությունն է:

Հաշվի առնելով նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի քննության արդյունքում Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունվող որոշումների (դրանցում արտահայտվող իրավական դիրքորոշումների) նշանակությունը իրավաստեղծ և իրավակիրառ պրակտիկայի համար՝ հանրությանը պետք է հասանելի լինեն այդպիսի գործով ընդունված որոշմանը Սահմանադրական դատարանի դատավորի անհամաձայնության պատճառները, իսկ օրենքով սահմանված է Սահմանադրական

2

դատարանի դատավորի՝ ընդունված որոշումից տարբերվող դիրքորոշումը պաշտոնապես ներկայացնելու մեկ եղանակ՝ հատուկ կարծիք շարադրելը: Հետևաբար կարծում եմ, որ նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի քննության արդյունքում համապատասխան որոշման ընդունմանը դեմ քվեարկելու փաստից ուղղակիորեն բխում է հատուկ կարծիք ներկայացնելու՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորի պարտականությունը, ինչով պայմանավորված՝ ներկայացնում եմ իմ հատուկ կարծիքը:

1. Հայաստանի Հանրապետությունում 2005 թվականի սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում ներդրվեց անհատական սահմանադրական դիմումի (գանգատի) ինստիտուտը, որը ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար ապահովեց սահմանադրական արդարադատության անմիջական հասանելիություն: Նշված ինստիտուտը Սահմանադրությունում տեղ գտավ նաև 2015 թվականի սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում: Միաժամանակ ներկայումս Սահմանադրական դատարան դիմում (գանգատ) ներկայացնելու իրավունքի իրականացման և դրա հիման վրա գործի քննության կանոնները սահմանված են Սահմանադրությամբ (168-րդ և 169-րդ հոդվածներ) և դրա հիման վրա ընդունված «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով: Հետևաբար վերոնշյալ իրավունքն անձի կողմից չի կարող իրականացվել ցանկացած միջոցի և ընթացակարգի ընտրությամբ, այլ այն կարող է իրականացվել բացառապես Սահմանադրությամբ և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով ամրագրված կարգավորումների շրջանակում:

Այսպես՝ Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարան կարող է դիմել յուրաքանչյուր ոք՝ **կոնկրետ գործով**, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և **վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ**

իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականությունը, ինչը հանգեցրել է Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված իր հիմնական իրավունքների և ազատությունների խախտման՝ հաշվի առնելով նաև համապատասխան դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը:

Վերոգրյալից հետևում է, որ անհատական սահմանադրական դիմումով անձը Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացնում է կոնկրետ գործով դատարանի վերջնական ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականության հարց, և դիմումի առարկան ուրվագծում է այն սահմանները, որոնք պետք է պահպանի Սահմանադրական դատարանը նման դիմումի հիման վրա գործը քննելիս: Սահմանադրական դատարանը գործը քննում է միայն համապատասխան դիմումի առկայության դեպքում («Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22-րդ հոդված), ուստի չպետք է դուրս գա դիմումի առարկայի շրջանակից: Մասնավորապես՝ Սահմանադրական դատարանը, իմ գնահատմամբ, իրավասու չէ դիմողի փոխարեն բարձրացնել և անհատական դիմումի հիման վրա գործի շրջանակում քննարկման առարկա դարձնել այնպիսի հարց, որը դիմողի կողմից չի ներկայացվել:

Միաժամանակ ելնելով Սահմանադրական դատարանի՝ որպես Սահմանադրության գերակայությունն ապահովող մարմնի լիազորությունների սահմանադրաիրավական բովանդակությունից՝ հարկ եմ համարում անդրադառնալ Սահմանադրական դատարանի որոշումների կառուցվածքային և բովանդակային առանձնահատկություններին:

Սահմանադրական դատարանը 2011 թվականի փետրվարի 25-ի ՍԴՈ-943 որոշմամբ արձանագրել է, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, որպես կանոն, բովանդակում են տվյալ գործի լուծման հիմքում դրված իրավական այնպիսի չափորոշիչներ, որոնք վերաբերում են.

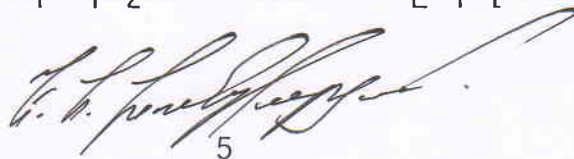
4

- ՀՀ Սահմանադրության նորմերի, միջազգային պայմանագրերում ամրագրված պարտավորությունների, օրենքների, ինչպես նաև օրենսդրության այլ ակտերի (ՀՀ Սահմ. 100-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ կետեր) սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը, դրանց սահմանադրական արժեքանությունից բխող ընկալմանն ու կիրառմանը, մարդու սահմանադրական իրավունքների անմիջական գործողության երաշխավորմանը, այդ ամենի արդյունքում՝ վիճարկվող նորմի (իրավական ակտի) սահմանադրականությունը գնահատելուն,

- իրավակիրառական (այդ թվում՝ արդարադատական) պրակտիկան գնահատելուն և այդ պրակտիկայում ՀՀ Սահմանադրության նորմերը, օրենքները և իրավական այլ ակտերն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխան կիրառելու անհրաժեշտությանը,

- սահմանադրաիրավական նշանակություն ունեցող խնդիրների լուծմանն ու փաստերին գնահատական տալուն» (2011 թվականի փետրվարի 25-ի ՍԴՈ-943 որոշում):

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 64-րդ հոդվածի բովանդակությունից հետևում է, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումը պետք է բովանդակի ոչ միայն որոշման ձևակերպումը (օրինակ՝ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա նորմատիվ իրավական ակտերի սահմանադրականությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի դեպքում՝ վիճարկվող դրույթի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանելու հարցի վերաբերյալ եզրահանգումը և այլն), այլև դատարանի ընդունած որոշումը հիմնավորող իրավական դիրքորոշումները, այդ թվում՝ այն փաստարկները, որոնք հաստատում կամ հերքում են կողմերի պնդումները: Այսինքն՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման կառուցվածքային մաս կազմող պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերը սերտորեն փոխկապված են՝ ապահովելով Սահմանադրական դատարանի որոշման համանման ընկալումն իր համակարգային ամբողջականության մեջ:

Իմ գնահատմամբ՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասը պետք է բովանդակի Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացված հարցի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումը՝ Սահմանադրության համապատասխան նորմի մեկնաբանության և տվյալ գործով վիճարկվող նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրական բովանդակության բացահայտման համատեքստում, իսկ վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի կատարած եզրահանգումը պետք է անմիջականորեն բխի Սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասում ներկայացված վերլուծություններից և արտահայտված դիրքորոշումներից:

2. Տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարան ներկայացրած դիմումով դիմողը խնդրել է Սահմանադրության 31-րդ, 35-րդ, 60-րդ, 61-րդ, 63-րդ, 78-րդ և 79-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր ճանաչել << ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի (ուժը կորցրել է 2005 թվականի ապրիլի 19-ին, այսուհետ նաև՝ Օրենսգիրք) 40-րդ հոդվածն «այնքանով, որքանով դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով լուծված ամուսնությունը և ամուսինների՝ որպես ամուսիններ, իրավունքները և պարտականությունները դադարած է համարում միայն քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցվելու պահից»:

Վիճարկվող դրույթի ենթադրյալ հակասահմանադրականության վերաբերյալ դիմողը նշել է հետևյալը.

- Օրենսգրքի 33-րդ և 40-րդ հոդվածների հակասականությունն իրավական որոշակիության խնդիրներ է առաջացրել իրավակիրառ պրակտիկայում: Մի կողմից առկա է լինում դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճիռ, որի համաձայն ամուսնությունը լուծված է, իսկ մյուս կողմից ամուսնությունը դադարած է համարվում գրանցվելու պահից.

- վիճարկվող դրույթը բավարար չափով որոշակի չէ, հնարավորություն չի տալիս իրավունքի սուբյեկտներին ընկալել օրենսդրի պահանջը, կանխատեսել դրա հետևանքները և իրենց վարքագիծը համապատասխանեցնել վիճարկվող դրույթով ամրագրված պահանջին, քանի որ հստակ չէ, թե որ պահից են դադարում ամուսինների միջև իրավահարաբերությունները.

- իրավակիրառ պրակտիկայում առկա են վիճարկվող դրույթի տարաբնույթ մեկնաբանություններ, մասնավորապես, թիվ ԳԴ4/0356/02/09 գործով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի որոշմամբ արտահայտվել է իրավական դիրքորոշում առ այն, որ ամուսնությունը դադարած է համարվում ամուսնալուծության մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու պահից, իսկ թիվ ՎԴ/12439/05/17 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշմամբ արտահայտվել է հակասական դիրքորոշում, համաձայն որի՝ ամուսնությունը դադարած է համարվում ամուսնալուծության մասին վճիռը քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցվելու պահից.

- իրավակիրառ պրակտիկայի կողմից վիճարկվող դրույթին հաղորդված բովանդակությունը հանգեցնում է սեփականության իրավունքի խախտման:

Փաստորեն, Սահմանադրական դատարանում գործի քննության առիթ հանդիսացած դիմումով դիմողը բարձրացնում է վիճարկվող դրույթում իրավական անորոշության խնդիր, որը դրսևորվում է նրանում, որ պարզ չէ, թե որ պահից են դադարում ամուսինների միջև իրավահարաբերությունները՝ դատարանի՝ ամուսնալուծության վերաբերյալ վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու, թե՛ ամուսնալուծությունը քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցվելու պահից, ինչն էլ, ըստ դիմողի, հանգեցնում է նաև սեփականության իրավունքի խախտման:

Մինչդեռ իմ գնահատմամբ՝ Սահմանադրական դատարանը քննարկման առարկա է դարձրել ոչ թե դիմումով բարձրացված հարցը, այլ այնպիսի հարց, որի վերաբերյալ նշում դիմումը չի պարունակում: Այսպես՝ Սահմանադրական դատարանի

7

ՍԴՈ-1675 որոշումը կառուցված է բացառապես վարչական դատավարությունում «շահագրգիռ անձ» հասկացության քննարկման վրա, որը ոչ թե վիճարկվող դրույթի կարգավորման տիրույթում է գտնվում, այլ՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի: Այսինքն՝ Սահմանադրական դատարանը, ըստ էության, անդրադառնալով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի համապատասխան դրույթին (ընդ որում, հիմնականում ընդամենը վկայակոչելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումներում արտահայտված դիրքորոշումներ), որոշման եզրափակիչ մասում եզրահանգում է կատարել Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցի վերաբերյալ: Ընդ որում, Սահմանադրական դատարանի որոշումը չի պարունակում որևէ իրավական դիրքորոշում՝ վիճարկվող դրույթի՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության և Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացված հարցի վերաբերյալ, ուստի պարզ չէ, թե Սահմանադրական դատարանը վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը չբացահայտելու արդյունքում ինչի հիման վրա է եկել եզրահանգման վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության վերաբերյալ:

Այսինքն՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասից կարելի է եզրակացնել, որ Սահմանադրական դատարանը կարևորություն է տվել սույն գործի քննության առարկա չհանդիսացող, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով կարգավորվող հարցին՝ պատճառաբանական մասում քննարկելով «շահագրգիռ անձ» հասկացությունը: Հետևաբար Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1675 որոշումից պարզ չէ, թե որն է Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածին Սահմանադրական դատարանի տված մեկնաբանության և Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի կապը, այսինքն՝ ինչի հիման վրա է Սահմանադրական դատարանը եկել այն եզրահանգման, որ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածն ունի այն **սահմանադրաիրավական** բովանդակությունը, համաձայն որի՝ ամուսնու կարգավիճակը վարչական

8

դատավարությունում հայցվորի համար ինքնին «շահագրգիռ անձի» անփոփոխ կարգավիճակ չի երաշխավորում, եթե գործի փաստական հանգամանքները կամ կիրառելի իրավունքը բացառում է այն, այն դեպքում, երբ որոշմամբ, ըստ էության, անդրադարձ չի կատարվում վիճարկվող դրույթին և դիմողի կողմից բարձրացված հարցին:

Բացի այդ, հարկ եմ համարում նշել, որ թեև Սահմանադրական դատարանի որոշման եզրափակիչ մասը չի բովանդակում ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի վերաբերյալ որևէ եզրահանգում, այդուհանդերձ, հաշվի առնելով նշված դրույթի՝ Սահմանադրական դատարանի որոշման առանցքում լինելու հանգամանքը՝ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումը քողարկված ձևով վերաբերում է հենց ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածին:

Միաժամանակ անդրադառնալով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված դիրքորոշումների բովանդակությանը՝ կարծում եմ, որ նորմի նման՝ սահմանադրական կարգավորումների հետ չկապված, դրանցից կտրված մեկնաբանում կատարելով՝ Սահմանադրական դատարանը տվյալ դեպքում ստանձնել է մասնագիտացված՝ վարչական դատարանի գործառույթ, ինչի իրավասությունը Սահմանադրական դատարանը չունի: Իմ կարծիքով՝ Սահմանադրական դատարանի կողմից նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման հիմքում պետք է ընկած լինեն սահմանադրական կարգավորումներ և դրանց վերաբերյալ վերլուծություններ (որոնցից կբխի նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը), որպիսիք տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1675 որոշման մեջ առկա չեն:

Միաժամանակ հարկ եմ համարում անդրադառնալ նաև Սահմանադրական դատարանի կողմից ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի վերլուծությանը վիճարկվող իրավանորմի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված լինելու հարցի տեսանկյունից:

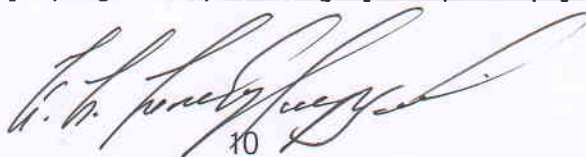
9

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի՝ «Կոնկրետ գործերով վերջնական դատական ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտերի սահմանադրականությունը որոշելու վերաբերյալ գործերի քննությունը ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա» վերտառությամբ 69-րդ հոդվածի 13-րդ մասի համաձայն՝ նույն հոդվածում նշված գործերին առնչվող բոլոր այլ հանգամանքների քննության և այդ գործերով որոշումներ ընդունելու ժամանակ կիրառվում են նույն օրենքի 68-րդ հոդվածի 7-20-րդ մասերի կանոնները:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ որևէ նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանը պարզում է նաև այդ ակտի վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված տվյալ ակտի այլ դրույթների սահմանադրականությունը: Հավաստիանալով վիճարկվող դրույթների հետ փոխկապակցված տվյալ նորմատիվ իրավական ակտի այլ դրույթների՝ Սահմանադրությանը հակասելու մեջ՝ Սահմանադրական դատարանը կարող է Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչել նաև այդ դրույթները:

Միաժամանակ նույն օրենքի 64-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետով նշվում է, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումը կամ եզրակացությունը, կախված գործի բնույթից, ի թիվս այլնի, պարունակում է նաև որոշման կամ եզրակացության ձևակերպումը՝ նույն օրենքով նախատեսված դեպքերում նշելով նաև անվավեր ճանաչված իրավական ակտի կամ դրա դրույթների հետ փոխկապակցված այլ դրույթների անվավերության մասին:

Վերոնշյալ իրավանորմերից հետևում է, որ վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանի կողմից պարզման ենթակա կարող է լինել բացառապես տվյալ նորմատիվ իրավական ակտի

10

այլ դրույթների սահմանադրականությունը, որոնք համակարգային առումով փոխկապակցված են այդ նորմատիվ իրավական ակտի վիճարկվող դրույթների հետ:

Փաստորեն, տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանն իրավասու չէր ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածին անդրադառնալ նույնիսկ վիճարկվող դրույթի՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի հետ համակարգային առումով փոխկապակցվածության հիմքով, քանի որ նշված դրույթը ներառված է ոչ թե Օրենսգրքում, այլ՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքում:

3. Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետից հետևում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում ներդրվել է ոչ թե ամբողջական, այլ՝ նորմատիվ սահմանադրական գանգատի ինստիտուտը, ինչը, մասնավորապես, ենթադրում է, որ թեև սահմանադրական գանգատը կապված է կոնկրետ գործի հետ, սակայն այն կարող է միայն վերաբերել դատական ակտի հիմքում ընկած նորմատիվ իրավական ակտի, և ոչ թե դատական ակտի սահմանադրականությանը: Հետևաբար անձը չի կարող Սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացնել, իսկ վերջինս էլ իրավասու չէ անդրադառնալ նորմատիվ իրավական ակտի կիրառման իրավաչափության հարցին¹:

Վերոգրյալով պայմանավորված՝ Սահմանադրական դատարանում ենթակա չեն քննության նաև անհատական այն դիմումները, որոնք կապված են ոչ թե վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության հարցի հետ, այլ վերաբերում են դրանց կիրառման իրավաչափության հարցին, նույնիսկ եթե դիմողը Սահմանադրական դատարանին ըստ ձևի ներկայացնում է վիճարկվող դրույթները՝ իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչելու խնդրանք²: Ընդ որում, Սահմանադրական դատարանն իր հերթին կրում է

¹ Առավել մանրամասն՝ տե՛ս, օրինակ, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Revised report on individual access to constitutional justice, CDL-AD(2021)001, 22.02.2021:

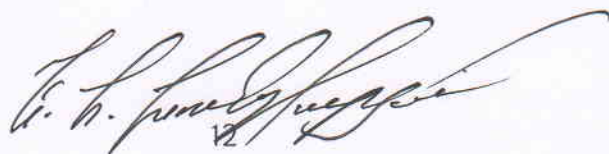
² Տե՛ս, օրինակ, Սահմանադրական դատարանի 22.11.2011 թվականի ՍԴՈ-998, 19.05.2015 թվականի ՍԴՈ-1205, 11.04.2017 թվականի ՍԴՈ-1361 որոշումները, 17.03.2009 թվականի ՍԴԱՈ-21, 22.02.2019 թվականի ՍԴԱՈ-17 աշխատակարգային որոշումները:

պարտականություն՝ չանդրադառնալու վիճարկվող դրույթների կիրառման իրավաչափության հարցին:

Նման պայմաններում Սահմանադրական դատարանի կողմից նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի կիրառման իրավաչափության հարցի քննարկման դեպքում Սահմանադրական դատարանը կստանձնի դատական ակտ վերանայող դատական ատյանի գործառույթ՝ դառնալով Վճռաբեկ դատարանի վերադաս՝ չորրորդ դատական ատյան, ինչը ոչ միայն չի բխում Սահմանադրությամբ և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի կարգավորումներից, այլև փաստացի կվերացնի Սահմանադրական դատարանի և եռաստիճան դատական համակարգում ներառված դատարանների գործառույթների տարանջատումը:

Տվյալ դեպքում ՍԴՈ-1675 որոշմամբ «(...) Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համար[ել] անդրադառնալ վիճարկվող նորմի ստացած մեկնաբանության արդյունքում Դիմողի սեփականության իրավունքի սահմանափակմանը հանգեցրած միջամտությանը վերաբերող վարչական դատավարությունում հայցվորի՝ «շահագրգիռ անձի» կարգավիճակի հարցին»: Մինչդեռ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը, անհատական դիմումի հիման վրա գործի շրջանակում իրավասու է անդրադառնալ բացառապես նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականության հարցին, իսկ այն հարցի քննարկումը, թե արդյոք կոնկրետ գործով հայցվորը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի իմաստով շահագրգիռ անձ է, թե՛ ոչ, եռաստիճան դատական համակարգի իրավասությունների տիրույթում է:

Հետևաբար, սույն գործով կայացված որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը, շեղվելով դիմումի շրջանակից, ըստ էության քննարկման առարկա է դարձրել Վճռաբեկ դատարանի կողմից կայացված որոշման իրավաչափության հարցը, որպիսի լիազորությամբ օժտված չէ (ընդ որում, սույն դիրքորոշումը ներկայացնում եմ անկախ Վճռաբեկ դատարանի կողմից սույն դիմումի հիմքում դրված վարչական գործով

արտահայտված իրավական դիրքորոշումների և վեճին տրված լուծման առնչությամբ իմ դիրքորոշման):

4. Միաժամանակ անդրադառնալով սույն գործով ներկայացված դիմումին՝ գտնում եմ, որ սույն գործի վարույթը՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի մասով ևս³, ենթակա էր կարճման հետևյալ պատճառաբանությամբ.

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը կարճում է գործի վարույթը գործի քննության ցանկացած փուլում, եթե բացահայտվել են սույն օրենքի 29-րդ հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքեր: Նույն օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետը սահմանում է, որ Սահմանադրական դատարանը գործի քննությունն ամբողջությամբ կամ մասամբ մերժելու մասին աշխատակարգային որոշում է ընդունում նույն օրենքի 69-րդ հոդվածով նախատեսված այլ դեպքերում, իսկ նույն օրենքի 69-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ անհատական դիմումներով գործի քննությունը, ի թիվս այլնի, կարող է մերժվել նաև այն դեպքերում, երբ անհատական դիմումն ակնհայտ անհիմն է:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ անհատական դիմումը պետք է հղումներ պարունակի նորմատիվ իրավական ակտի այն դրույթներին, որոնց սահմանադրականությունը վիճարկվում է, և հիմնավորումներ, որ նորմատիվ իրավական ակտի հակասությունը հանգեցրել է Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված իր հիմնական իրավունքների և ազատությունների խախտման՝ հաշվի առնելով նաև համապատասխան դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը:

³ Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ի ՍԴԱՌ-211 աշխատակարգային որոշմամբ «Գայանե Մանուկյանի դիմումի հիման վրա՝ Օրենսգրքի 33 և 40-րդ հոդվածների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը մասնակի՝ Օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի մասով, կարճվել է:

Այս պահանջի լույսի ներքո Սահմանադրական դատարան անհատական դիմում ներկայացնելիս անձը պետք է փորձի բավարար կերպով իրավաբանորեն հիմնավորել, թե իր սահմանադրական ո՞ր իրավունքներն են խախտվել, և ի՞նչ է ակնկալում Սահմանադրական դատարանում իր դիմումի հիման վրա գործի քննության արդյունքում՝ հիմնավորելով նաև իր սահմանադրական իրավունքների ենթադրյալ խախտման փաստի և վիճարկվող դրույթների ենթադրյալ հակասահմանադրականության միջև պատճառահետևանքային կապի առկայությունը:

Դիմումի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ դիմողը բարձրացնում է Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի սահմանադրականության հարց՝ նշելով, որ հստակ չէ, թե որ պահից են դադարում ամուսինների միջև իրավահարաբերությունները: Մինչդեռ Օրենսգրքի՝ «Ամուսնությունը դադարելու ժամանակը» վերտառությամբ 40-րդ հոդվածն ուղղակիորեն սահմանում էր, որ ամուսնությունը դադարած է համարվում ամուսնալուծությունը քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցվելու պահից:

Նման պայմաններում գտնում եմ, որ վիճարկվող իրավադրույթի ենթադրյալ հակասահմանադրականության, վիճարկվող իրավադրույթի և դիմողի իրավունքների հնարավոր խախտման միջև պատճառահետևանքային կապի առկայության վերաբերյալ դիմումով չեն ներկայացվել բավարար հիմնավորումներ, հետևաբար գործի վարույթը՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի մասով ևս, ենթակա էր կարճման՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի և 69-րդ հոդվածի 5-րդ մասի հիմքով:

5. Ամփոփելով սույն հատուկ կարծիքում ներկայացված դիրքորոշումները՝ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանությունները, ըստ էության, չեն վերաբերում անհատական դիմումով վիճարկվող դրույթին, ավելին, դիմողի կողմից ՀՀ վարչական դատավարության

օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի սահմանադրականության հարց բարձրացված չլինելու պայմաններում Սահմանադրական դատարանը, դուրս գալով դիմումի շրջանակից, ըստ էության անդրադարձել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի իմաստով «շահագրգիռ անձ» հասկացությանը, որն անհատական դիմումով վիճարկվող դրույթի կարգավորման առարկայից դուրս է, և ներառված է ոչ թե Օրենսգրքում, այլ՝ մեկ այլ իրավական ակտում: Ավելին, Սահմանադրական դատարանը, ըստ էության, քննարկել է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի կիրառման իրավաչափության հարցը՝ գնահատական տալով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշման իրավաչափությանը, որպիսի իրավասություն Սահմանադրական դատարանին տրված չէ:

Միաժամանակ գտնում եմ, որ սույն գործը չէր կարող քննության ընդունվել և ըստ էության որոշում կայացվել, քանի որ դիմումը՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի մասով, ակնհայտ անհիմն էր, ուստի սույն գործի վարույթը ենթակա էր կարճման նաև այդ դրույթի մասով:

ԴԱՏԱՎՈՐ՝

Ե. ԽՈՒՆԴԿԱՐՅԱՆ

«05» հունվարի 2023թ.